

ΣΑΝ
ΣΗΜΕΡΑ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

ΜΕΡΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ (B)

«Πες μου πως βλέπεις την ιστορία για να σου πω ποιος είσαι»

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Ο Εθνικός και ο Αισθητικός λόγος του Βρασίδα Καραλή

Σε μια επετειακή εκδήλωση, για τον ξεσπκωμό των Ελλήνων Φοιτητών της Πολυτεχνικής Σχολής των Αθηνών, που έλαβε χώρα στην Κοινότητα του Σίδνεϋ, το 2021, ένας από τους κύριους ομιλητές ήταν ο Βρασίδης Καραλής υπεύθυνος της Έδρας Νεοελληνικών και Βυζαντινών σπουδών, του Πανεπιστημίου του Σίδνεϋ. Ο Καραλής εξήρε το ήθος των φοιτητών που ξεσπκώθηκαν κατά της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών το 1974, με τα συνθήματα «Ψωμί, Παιδεία, Ελευθερία».

Ο λόγος των εξεγερμένων φοιτητών (τότε), αλλά και ο λόγος του Καραλή, που εξήρε το εγχείρημα του ξεσπκωμού των φοιτητών, έχουν μια αντιστοιχία, με τον Εθνικό Λόγο της ελληνικής δημοκρατίας, και του κράτους, το οποίο δημιουργήθηκε από τα επαναστατικά κινήματα που κατέληξαν από το 1821 και μετά, στην τελική απελευθέρωση από τον Τουρκικό Ζυγό. Ο επαναστατικός λόγος, καθώς νομιμοποιήθηκε από τους αγώνες υπέρ του εθνικού κράτους και της δημοκρατίας στην Ευρώπη και την Αμερική, τον 18ον και 19ον αιώνα, αποτέλεσε για όλες τις νεολαίες έκτοτε το έναυσμα, να μάχεται και να παλεύει εφόσον η ελευθερία και η ποιότητα της ζωής, καταπιέζονται. Ο Ξεσπκωμός των φοιτητών του Πολύτεχνου το 1974, μας έδωσε και αυτή την άλλη παράμετρο: αυτή της ταξικής πάλης, και αντίστασης, εφόσον βασικά δικαιώματα καταστρατηγούνται και ποδοπατούνται. Γιατί δεν είναι μόνο η εθνική ελευθερία που αποτελεί ύψιστη αξία, είναι και η «ελευθερία» μέσα στην ίδια την κοινωνία, η οποία εφόσον καταπιέζεται διαιωνίζει τις κοινωνικές ανισότητες. Ο Καραλής λοιπόν, βλέπουμε πως ως δάσκαλος, εκφράζει ένα λόγο Εθνικό και συνάμα Ταξικό, εφόσον εξυμνεί τον αγώνα των φοιτητών κατά της Δικτατορίας, με συνθήματα όπως «Ψωμί, Παιδεία και Ελευθερία». Αλλά, ο Καραλής διαπιστώνουμε, πως δεν λειτουργεί μόνο ως Δάσκαλος, μέσα στην κοινωνία. Λειτουργεί παράλληλα και ως καλλιτέχνης-συγγραφέας. Με αυτή την ιδιότητα, την περισσότερο προσωπική, ως καλλιτέχνης-συγγραφέας, βλέπουμε πως εκφράζει και έναν «Αισθητικό Λόγο», ο οποίος δεν ταυτίζεται πάντα με τον «Εθνικό Λόγο», ούτε με τον «θρησκευτικό λόγο». Ο Αισθητικός λόγος (ο καλλιτεχνικός λόγος), διακρίνεται συνήθως τους τελευταίους αιώνες, για την ανεξαρτησία του, τόσο από τον Εθνικό όσο και τον Εκκλησιαστικό λόγο. Μέχρι που πολλές φορές και εναντιώνεται στους δύο αυτούς Λόγους. Έχω υπόψη μου, ως παράδειγμα, το πολύ σημαντικό κείμενο του Καραλή, με τον τίτλο: “Reflections on Presence”, που δημοσιεύτηκε με τη μορφή ενός μικρού καλαίσθητο βιβλίου το 2016.

Ως πρόθεση, το Reflections on Presence, αποτελεί φιλοσοφική προσπάθεια να εξερευνηθεί το πολύπλοκο της συνείδηση του σύγχρονου ανθρώπου. Όμως, εφόσον θέτει ως στόχο για τη διερεύνηση της συνείδησης, την διαμόρφωση ενός προσωπικού προγράμματος «πνευματικής άσκησης», αμέσως γίνεται φανερό ότι έχουμε να κάνουμε με μια υπαρξιστική στάση που αναγκαστικά οδηγεί στην ποίηση. Στον τόπο δηλαδή όπου δεσπόζει ο Αισθητικός, φαντασιακός Λόγος των πολλών ερωτηματικών και της διαρκούς αμχανίας. Το έργο τέχνης σε αντίθεση με τον Εθνικό Λόγο, δεν έχει λόγο να είναι κατανοητό, όπως θέλει να είναι κατανοητός ο εθνικός Λόγος. (τι θέλει να πει μια συμφωνία του Μότσαρτ;) Στην περίπτωση της τέχνης, είναι εντελώς άτοπο να απαιτούμε μια αντιληπτική τάξη η οποία είναι ίδιο της συμβατικής λογικής είτε αυτή είναι εθνική ή επιστημονική λογική. Ο Αισθητικός Λόγος, για να δείξει την κατάσταση της σύγχρονης συνείδησης, γίνεται υπαρξιστικός, όχι όμως όπως εννοεί την ύπαρξη η Εκκλησία, ως καταστροφή του σώματος για να σωθεί η ψυχή. Αλλά όπως την εννοεί ο Χάιντεγκερ: ο άνθρωπος για να είναι «παρόν» σημαίνει να είναι στον κόσμο με το σώμα του. Το σώμα είναι που μας εξατομικεύει, που μας προσφέρει μια προοπτική του κόσμου, από το «εγώ εδώ και τώρα». Η διεκδίκηση του σώματος μέσω των υπαρξιστικών φιλοσοφιών σημαίνει μια επανεκτίμηση του ψυχολογικού σε βάρος του απλού νοητικού. Ούτε ψυχή χωρίς σώμα, ούτε σώμα σαν αντικείμενο από την επιστήμη. Με το Reflection on Presence, ο Καραλής εκφράζει τον άνθρωπο ως να έχει ένα χαρακτήρα συγκεκριμένο, επειδή έχει σώμα... που του προσδίδει και την αυθεντική του, τραγική διάσταση. Η ύπαρξη είναι τραγική μας λέει ένας άλλος μεγάλος αργεντινός συγγραφέας, ο Ερνέστο Σάμπανο, εξαιτίας της ριζικής δυαδικότητας της, επειδή ανήκει ταυτόχρονα στο βασίλειο της φύσης και στο βασίλειο της σκέψης: ως προς το σώμα, είμαστε φύση και, κατά συνέπεια φθαρτοί και σχετικοί. Ως προς τη σκέψη, αν και έχουμε την ψευδαίσθηση ότι επινοούμε μια αλήθεια και παγκόσμια γνώση στην πραγματικότητα επινοούμε τρόπους εκτόνωσης της εμπειρίας της φθαρτότητας και σχετικότητας της ύπαρξης. Γίνεται λοιπόν ευκρινή η διαφορά ενός Εθνικού Λόγου από τον Αισθητικό ή θρησκευτικό Λόγο. Στον πρώτο ο φόβος γίνεται ηρωισμός. Ενώ στον δεύτερο και τρίτο αντίστοιχα, γίνεται Τέχνη και Τελετουργία: δηλαδή σωματική εκτόνωση του φόβου. Αν και στον Καραλή οι δύο διακριτοί Λόγοι: ο Εθνικός και ο Αισθητικός, μπορούν να εναλλάσσονται, όμως, στο έργο του μακαρίτη Πατριάρχη Δημήτριου (+1991), που θα εξετάσουμε στο επόμενο άρθρο, ο θρησκευτικός λόγος βρίσκεται παρασάγγας του Εθνικού Λόγου.

Γεγονότα

1896 Η πρώτη κλήση για παραβίαση του ορίου ταχύτητας στη Μεγάλη Βρετανία. Ο Γουόλτερ Άρνολντ τιμωρείται με πρόστιμο ενός σελινίου, επειδή συνελήφθη να τρέχει με το αυτοκίνητό του με ταχύτητα 12 χλμ/ώρα κι ενώ το όριο ταχύτητας ήταν 3 χλμ/ώρα.

1961 Έρχεται στο φως το ανάκτορο της Βεργίνας από τις ανασκαφές που διενήργησε το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης υπό τον Μανώλη Ανδρόνικο.

1967 Ο διεθνούς φήμης κεφαλλονίτης γλύπτης Γεράσιμος Σκλάβος βρίσκει τραγικό θάνατο στο εργαστήριό του στο Παρίσι, όταν τον καταπλακώνει ένα γλυπτό του.

1996 Κρίση των Ιμίων: Το περιπολικό του Πολεμικού Ναυτικού «Αντωνίου» κατεβάζει την τουρκική σημαία που ύψωσαν την προηγούμενη μέρα τούρκοι δημοσιογράφοι και υψώνει την ελληνική. Το βράδυ Έλληνες βατραχάνθρωποι αποβιβάζονται στη Μεγάλη Ίμια, χωρίς να γίνουν αντιληπτοί από τα παραπλέοντα εκεί τουρκικά πολεμικά. Η πολιτική εντολή προς τους Έλληνες στρατιωτικούς είναι να αποφευχθεί κάθε κλιμάκωση της έντασης.

2008 Την Αθήνα επισκέπτεται ο Μπιλ Γκέιτς. Ο ιδρυτής της Microsoft έχει συναντήσεις με τον Κώστα Καραμανλή και τον Γιώργο Παπανδρέου, εγκαινιάζει το Κέντρο Καινοτομίας της εταιρείας του και κατά τη διάρκεια ομιλίας του στο Μέγαρο Μουσικής, προβλέπει: «Το πλκτρολόγιο και το ποντίκι θα είναι σύντομα είδη προς εξαφάνιση, καθώς αντικαθιστώνται από πιο φυσικές μορφές επικοινωνίας, όπως η φωνή και η αφή».

2015 Στο πρώτο Υπουργικό Συμβούλιο της νέας κυβέρνησης, ο Αλέξης Τσίπρας δεσμεύεται ότι δεν θα συνεχίσει τις πολιτικές της λιτότητας. Σε μία συμβολική κίνηση, απομακρύνονται τα κάγκελα γύρω από τη Βουλή.

Γεννήσεις

1912 Τζάκσον Πόλοκ, αμερικανός ζωγράφος, εισηγητής του αφηρημένου εξπρεσιονισμού. (Θαν. 11/8/1956)

1944 Τζον Τάβενερ, άγγλος συνθέτης, με σημαντικές επιρροές στο έργο του από τη βυζαντινή μουσική. (Θαν. 12/11/2013)

1978 Τζιανλουίτζι Μπουφόν, ιταλός διεθνής τερματοφύλακας.

Θάνατοι

814 Καρλομάγνος, αυτοκράτορας των Φράγκων, ένας από τους οραματιστές της Ενωμένης Ευρώπης. (Γεν. 2/4/742)

1725 Μέγας Πέτρος, τσάρος της Ρωσίας (1682-1725). (Γεν. 30/5/1672)

2003 Ταυγέτη Μπασούρη, ελληνίδα ηθοποιός, που έγινε γνωστή με το μικρό της όνομα. (Γεν. 1917)

Με το Reflection on Presence, ο Καραλής εκφράζει τον άνθρωπο ως να έχει ένα χαρακτήρα συγκεκριμένο, επειδή έχει σώμα... που του προσδίδει και την αυθεντική του, τραγική διάσταση.